

Til alle kommunalbestyrelser
v/de valgansvarlige i kommunerne

cc: KL, Danske Regioner og alle regioner

4 bilag

Slotsholmsgade 10
1216 København K
Telefon 72 28 24 00
valg@oim.dk
valg.oim.dk

Sagsnr.
2017 - 3153

Doknr.
478201

Dato
27-09-2017

Brevstemmeafgivning i kommunerne til kommunal- og regionalvalget tirsdag den 21. november 2017

1. Indledning og indhold

Tirsdag den 21. november 2017 afholdes der valg til kommunalbestyrelser og regionsråd. Der kan brevstemmes i kommunerne fra og med **tirsdag den 10. oktober 2017**.

Dette brev indeholder en række vigtige informationer til brug for kommunalbestyrelsen og de administrative medarbejdere i kommunen, der har ansvaret for at gennemføre valget. Brevet gennemgår de vigtigste af **kommunalbestyrelsens opgaver i forbindelse med brevstemmeafgivning på de steder i kommunerne, hvor enhver vælger kan brevstemme**, og de relevante frister herfor.

Som bilag er vedhæftet følgende:

- Ny lovbekendtgørelse, jf. afsnit 3.
- En vejledning til vælgerne om brevstemmeafgivning i kommunen, jf. afsnit 6.
- To opslag til brug for valgdagen, jf. afsnit 11.

Alle Økonomi- og Indenrigsministeriets meddelelser til kommunalbestyrelsen om kommunal- og regionalvalget vil samtidig med udsendelsen blive lagt på ministeriets valghjemmeside:

<http://valg.oim.dk/valgmyndigheder/valg-til-kommunalbestyrelser-og-regionsraad-2017/>

2. Kommunalbestyrelsens ansvar

Kommunalbestyrelsen har ansvaret for at tilrettelægge og gennemføre brevstemmeafgivningen på de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, f.eks. på borgerservicecentre m.v.

Endvidere har kommunalbestyrelsen ansvaret for at tilrettelægge brevstemmeafgivning i visse boliger og boformer efter reglerne i lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger m.v., samt i vælgerens hjem. For så vidt angår brevstemmeafgivningen i visse boformer og boliger samt i vælgerens hjem, henvises nærmere til ministeriets vejledning om afholdelse af kommunale og regionale valg tirsdag den 21. november 2017 (se nedenfor), afsnit 8.4., samt til de særskilte

bekendtgørelser herom.¹ Økonomi- og Indenrigsministeriet er for tiden ved at opdatere brevstemmebekendtgørelserne i lyset af de seneste lovændringer, bl.a. om hjælp til stemmeafgivningen. Ministeriet giver alle kommuner besked, når de nye bekendtgørelser er udstedt.

Skema til ansøgning om at brevstemme i eget hjem findes på ministeriets valghjemmeside:

<http://valg.oim.dk/valgmyndigheder/valg-til-kommunalbestyrelser-og-regionsraad-2017/>

Ansøgning kan tidligst indgives 4 uger før valgdagen, dvs. tidligst tirsdag den 24. oktober 2017.

3. Retsgrundlag – lovbestemmelser og vejledning om kommunal- og regionalvalg

Kommunal- og regionalvalget afholdes efter reglerne i **lov om kommunale og regionale valg**² og de forskrifter, der er udstedt i medfør heraf.

Økonomi- og Indenrigsministeriet har netop udstedt en ny lovbekendtgørelse af lov om kommunale og regionale valg. Dette skyldes, at lovens § 26, stk. 2, ved en fejl i forbindelse med opsætningen af den seneste lovbekendtgørelse ikke fremgik af lovbekendtgørelsen. Den nye lovbekendtgørelse vedlægges som bilag 1.

Kommunalbestyrelsens opgaver i forbindelse med kommunal- og regionalvalget er nærmere beskrevet i Økonomi- og Indenrigsministeriets vejledning nr. 9624 af 3. juli 2017 om afholdelse af kommunale og regionale valg tirsdag den 21. november 2017. Vejledningen findes på ministeriets valghjemmeside:

<http://valg.oim.dk/valgmyndigheder/valg-til-kommunalbestyrelser-og-regionsraad-2017/>

En oversigt over kommunalbestyrelsens opgaver findes i vejledningens afsnit 2.1. Som bilag 1 til vejledningen er optaget en oversigt over bekendtgørelser og cirkulærer, der finder anvendelse ved de kommunale og regionale valg.

Reglerne om brevstemmeafgivning er nærmere beskrevet i den kommunale og regionale valglovs kapitel 6 og vejledningens afsnit 8.

4. Betingelser for brevstemmeafgivning

Enhver vælger kan afgive brevstemme i enhver kommune her i landet.

Ret til at stemme, herunder brevstemme, til kommunale og regionale valg har enhver, der på valgdagen

- er fyldt 18 år,
- har fast bopæl i kommunen/regionen, og som herudover
- enten har dansk indfødsret (statsborgerskab), er statsborger i en af de øvrige medlemsstater i EU, er statsborger i Island eller Norge eller uden afbrydelse har haft fast bopæl i riget i de sidste 3 år forud for valgdagen.

Vælgere, der er under værgemål med fratagelse af den retlige handleevne efter værgemålslovens § 6, har også valgret til kommunale og regionale valg som følge af en lovændring i 2016.

¹ Bekendtgørelse nr. 130 af 19. februar 2009 om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen og bekendtgørelse nr. 128 af 19. februar 2009 om brevstemmeafgivning i vælgernes hjem.

² Lovbekendtgørelse nr. 1089 af 26. september 2017.

Derimod har følgende personer ikke længere valgret til kommunale og regionale valg:

- udlændinge, der er på tålt ophold,
- udlændinge, der er udvist ved endelig dom eller endelig administrativ afgørelse, og
- udlændinge, der opholder sig i Danmark for at afsone straf m.v. idømt af en international straffedomstol.

5. Fristerne for brevstemmeafgivning og kommunens tilrettelæggelse

Brevstemmeafgivning på de steder i kommunerne, hvor enhver vælger kan brevstemme, kan finde sted fra og med **tirsdag den 10. oktober 2017** til og med **fredag den 17. november 2017**.

På andre steder i kommunerne, herunder på plejehjem, i boliger og boformer efter lov om social service og boliglovgivningen og i vælgerens hjem, kan der først brevstemmes fra og med **tirsdag den 31. oktober 2017** til og med **fredag den 17. november 2017**.

Fra og med **tirsdag den 10. oktober 2017** skal der således mindst ét sted i kommunen være personale til stede, der kan modtage vælgere, der henvender sig for at brevstemme.

Den sidste dag, hvor der kan brevstemmes, dvs. fredag den 17. november 2017, skal kommunalbestyrelsen på mindst ét sted i kommunen, hvor der kan brevstemmes, holde åbent for brevstemmeafgivning som minimum i tidsrummet kl. 9-16. Det vil endvidere være *hensigtsmæssigt* at holde også de øvrige steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, åbent den pågældende dag.

Det vil i øvrigt være *hensigtsmæssigt* at holde åbent nogle timer for brevstemmeafgivning ét sted i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, på de to forudgående lørdage før den sidste dag for brevstemmeafgivning, dvs. **lørdag den 4. november 2017 og lørdag den 11. november 2017**, og at informere herom på kommunens hjemmeside.

En kommune må ikke holde et borgerservicecenter åbent i kortere tid for brevstemmeafgivning end borgerservicecentrets almindelige åbningstid. Dette gælder også den sidste dag, hvor der kan brevstemmes.

Vejledningen om kommunal- og regionalvalget indeholder i afsnit 8.2.2. nærmere information om særlige forhold, som kommunalbestyrelsen skal være opmærksom på under tilrettelæggelsen af brevstemmeafgivningen, herunder om annoncering af brevstemmesteder og åbningstider, afholdelse af brevstemmeafgivning på et sted, hvor der foregår andre aktiviteter end ekspeditioner i forbindelse med borgerservice osv. For nærmere information om betingelserne for at tilrettelægge brevstemmeafgivning på biblioteker, uddannelsesinstitutioner, mobile brevstemmeafgivningssteder m.v., se vejledningens afsnit 8.2.2.1.

Det er forudsat i loven, at kommunen på kommunens hjemmeside og på anden egnet måde, f.eks. ved annoncering i lokale dagblade, offentliggør, hvilken eller hvilke afdelinger i kommunen der varetager brevstemmeafgivningsfunktionen og disses åbningstider.

6. Brevstemmematerialet

Der må kun anvendes det brevstemmemateriale, der er tilvejebragt af Økonomi- og Indenrigsministeriet. I stedet for det følgebrev og den yderkuvert, som Økonomi- og Indenrigsministeriet har fået fremstillet, kan kommunalbestyrelsen dog anvende det følgebrev, som kommunalbestyrelsen kan udskrive fra KMD's valgudskrivningssy-

stem, samt den yderkuvert, der passer til dette følgebrev, eller det følgebrev, som kan udskrives fra Strålfors' brevstemmesystem, samt den yderkuvert, der passer til dette følgebrev.

Af hensyn til evt. tekniske eller andre problemer med udskrivning af det følgebrev, som kommunalbestyrelsen kan udskrive fra KMD's eller Strålfors' systemer, bør kommunalbestyrelsen dog sørge for, at der alle steder, hvor der kan brevstemmes i kommunen, forefindes nogle eksemplarer af ministeriets brevstemmemateriale inkl. det følgebrev og den yderkuvert, som ministeriet har fået fremstillet. Det må således ikke forekomme, at en vælger afvises fra at afgive brevstemme, fordi vedkommende ikke kan fremsøges i KMD's eller Strålfors' systemer. I sådanne tilfælde skal vælgeren tilbydes at anvende ministeriets brevstemmemateriale, hvor følgebrevet kan udfyldes i hånden.

Brevstemmematerialet består af:

- 1) en **grå stemmeseddel** til kommunalbestyrelsesvalget påtrykt ordene "Stemmeseddel til kommunalbestyrelsesvalg" og forsynet med tre rubrikker til angivelse af henholdsvis bogstavbetegnelse, listebetegnelse (partinavn) og kandidatnavn,
- 2) en **blå konvolut**, der på forsiden er påtrykt ordene "Stemmeseddel til kommunalbestyrelsesvalg" samt en kortfattet vejledning om, hvordan stemmesedlen skal udfyldes,
- 3) en **gul stemmeseddel** til regionsrådsvalget påtrykt ordene "Stemmeseddel til regionsrådsvalg" og forsynet med tre rubrikker til angivelse af henholdsvis bogstavbetegnelse, listebetegnelse (partinavn) og kandidatnavn,
- 4) en **gul konvolut**, der på forsiden er påtrykt ordene "Stemmeseddel til regionsrådsvalg" samt en kortfattet vejledning om, hvordan stemmesedlen skal udfyldes,
- 5) et **følgebrev**, der på vejledningssiden nederst i højre hjørne er påtrykt: "Schultz 2008" eller "2017", samt
- 6) en **gråblå yderkuvert**, der på forsiden i nederste venstre hjørne er påtrykt ordene "Stemmesedler til kommunale og regionale valg".

Økonomi- og Indenrigsministeriet har i 2017 ladet fremstille nyt brevstemmemateriale til kommunale og regionale valg. Brevstemmematerialet har samme format og indeholder samme bestanddele som tidligere oplag af brevstemmematerialet. Ændringerne består hovedsagelig i visse sproglige ændringer af bl.a. vejledningen til vælgeren på de små konvolutter til stemmesedlerne samt i følgebrevet. Rosendahls vil fortsat udsende evt. restoplæg af materialet fremstillet i 2008, før der udsendes materiale fremstillet i 2017. Det brevstemmemateriale, som Økonomi- og Indenrigsministeriet fik fremstillet i 2008 til kommunale og regionale valg, og som blev benyttet ved valgene i 2009 og 2013, kan således også benyttes ved kommunal- og regionalvalget i 2017.

Eventuelle restoplæg af brevstemmemateriale fremstillet før 2008 kan derimod ikke benyttes, men skal kasseres.

Brevstemmemateriale beregnet til folketingsvalg, Europa-Parlamentsvalg eller folkeafstemninger kan ikke bruges til kommunale og regionale valg.

Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at den fornødne beholdning af brevstemmemateriale er til stede, når brevstemmeafgivningen går i gang den 10. oktober 2017.

Brevstemmematerialet kan bestilles hos Rosendahls, Vandtårnsvej 83 A, 2860 Søborg, tlf. 43 22 73 00, telefax 43 63 19 69, e-mail: distribution@rosendahls.dk. Det er ikke muligt at bestille brevstemmemateriale via forlagets hjemmeside.

Der vedhæftes endvidere som bilag 2 en vejledning til vælgerne om brevstemmeafgivning til de kommunale og regionale valg.

Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at vejledningen til vælgerne om brevstemmeafgivning til de kommunale og regionale valg er tilgængelig for vælgerne ved brevstemmeafgivning de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme (herunder på borgerservicecentre m.v.).

Kommunalbestyrelsen skal også sørge for, at opslag med oplysning om de godkendte kandidatlistor, herunder samtlige kandidaters navne, samt oplysning om anmeldte listeforbund og valgforbund er tilgængelig disse steder.

Kommunalbestyrelsen skal endvidere sørge for, at stemmemodtagerne ved brevstemmeafgivning i visse boliger og boformer efter reglerne i lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger m.v., samt i vælgerens hjem får vejledningen om brevstemmeafgivning og oversigten over de opstillede kandidatlistor m.v. udleveret med henblik på, at de kan medbringe den og udlevere den til vælgerne til brug under brevstemmeafgivningen.

7. Fremgangsmåden ved brevstemmeafgivning

Ved brevstemmeafgivning til kommunale og regionale valg skal der kun bruges ét sæt brevstemmemateriale, idet hvert sæt som nævnt indeholder både en stemmeseddel med tilhørende konvolut til kommunalbestyrelsesvalget og en stemmeseddel med tilhørende konvolut til regionsrådsvalget. Følgebrevet vedrører derfor både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget, og dette følgebrev samt de to konvolutter med stemmesedler skal sendes til vedkommende kommunalbestyrelse i samme yderkuvert.

Om fremgangsmåden ved brevstemmeafgivningen kan i øvrigt henvises til den vejledning, der er trykt på bagsiden af følgebrevet, samt vejledningen om afholdelse af kommunal- og regionalvalget den 21. november 2017, afsnit 8.2.3. og afsnit 8.4.3.

På forsiden af følgebrevet skal vælgeren bl.a. angive, om der fremsendes én eller to konvolutter med stemmeseddel. Hvis en vælger kun ønsker at afgive stemme enten til kommunalbestyrelsesvalget eller til regionsrådsvalget, kan vælgeren tilbagelevere den anden stemmeseddel med tilhørende konvolut til stemmemodtageren, der i givet fald straks skal tilintetgøre den ubenyttede stemmeseddel og konvolut. I stedet for at tilbagelevere den ubenyttede stemmeseddel med tilhørende konvolut, kan vælgeren dog blot undlade at udfylde den pågældende stemmeseddel, men i øvrigt følge den almindelige fremgangsmåde ved at lægge den blanke stemmeseddel i den tilhørende konvolut og tilklæbe denne og derefter lægge den tilklæbede konvolut i yderkuverten sammen med den anden konvolut med den udfyldte stemmeseddel samt følgebrevet (dvs. stemme blankt).

8. Hjælp til brevstemmeafgivning og hjælpemidler, der skal stilles til rådighed

Hvis vælgeren ikke er i stand til at udfylde brevstemmesedlen og/eller udfylde og underskrive følgebrevet, eller hvis vælgeren i øvrigt ønsker hjælp i forbindelse med brevstemmeafgivningen, kan vælgeren forlange at få personlig bistand hertil.

Den personlige bistand ydes som udgangspunkt af en eller flere stemmemodtagere. Enhver vælger har dog ret til at forlange at få personlig bistand til stemmeafgivningen fra en person, som vælgeren selv har udpeget.

Som noget nyt har enhver vælger mulighed for at forlange at få personlig bistand til stemmeafgivningen alene af en person, som vælgeren selv har udpeget. Det er dog en betingelse, at vælgeren over for stemmemodtageren udtrykkeligt og utvetydigt tilkendegiver et ønske om alene at få personlig bistand af en personligt udpeget hjælper, og at ønsket er begrundet i en umiddelbart konstaterbar eller dokumenterbar fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse. Det er stemmemodtageren, der vurderer, om disse to betingelser er opfyldt.

Der henvises til Økonomi- og Indenrigsministeriets orienteringsbrev af 27. april 2017, som kan ses på ministeriets hjemmeside:

<http://valg.oim.dk/valgmyndigheder/generelle-skrivelser/>

Som noget nyt skal der stilles hjælpemidler til rådighed ved brevstemmeafgivningen. På de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, skal der stilles sorte filtpenne og lupper til rådighed. På mindst ét af de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, skal der stilles et hæve-/sænkebord til rådighed.

På de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, skal der være opslag om de hjælpemidler, som stilles til rådighed ved stemmeafgivningen.

Der henvises til Økonomi- og Indenrigsministeriets orienteringsbrev af 15. september 2017, som kan ses på ministeriets hjemmeside:

<http://valg.oim.dk/valgmyndigheder/generelle-skrivelser/>

9. Fremsendelse af brevstemmer til andre kommuner

De brevstemmer, som kommunerne modtager fra vælgere, der bor i en anden kommune, og som derfor skal fremsendes af modtagerkommunen til bopælskommunen, bedes postbesørget hurtigst muligt af hensyn til bopælskommunernes videre håndtering af brevstemmer, der modtages fra andre kommuner.

I perioden 13.-17. november 2017 kan afgivne brevstemmer samles ét sted i kommunen med henblik på samlet afhentning af brevstemmerne af PostNord lørdag den 18. november 2017 i henhold til KL's særlige aftale herom med PostNord. Der henvises herom til KL's e-mail af 15. september 2017 til alle kommunaldirektører bilagt KL's notat af 14. september 2017 om aftalens nærmere indhold samt Økonomi- og Indenrigsministeriets brev af 6. september 2017 om de juridiske rammer herfor.

Hvis kommunen i denne periode (13.-17. november 2017) modtager anmodninger fra hospitaler og fængsler om at lade brevstemmer afgivet på disse institutioner indgå i kommunens samlede forsendelse med PostNord den 18. november 2017 for at sikre rettidig levering til bopælskommunen, er der intet til hinder for at modtage disse brevstemmer i forsendelsen.

Hvis kommunen ikke benytter sig af den særlige aftale med PostNord, er det særligt de sidste dage inden sidste frist for at brevstemme vigtigt, at brevstemmer fra vælgere, der bor i en anden kommune, og som derfor skal fremsendes af modtagerkommunen til bopælskommunen, fremsendes til bopælskommunen samme dag, som de er afgivet.

Brevstemmer, der sendes med PostNord, kan sendes som almindelige breve. Brevstemmer, der afgives de sidste 8 dage før valgdagen, skal sendes som Quickbreve (dag-til-dag forsendelse), hvis de sendes med PostNord uden for den indgåede sær aftale med KL.

Ved postbesørgelsen frankeres og sendes yderkuverterne særskilt til bopælskommunen. Yderkuverterne må således IKKE være indlagt i andre konvolutter ved aflevering til postbesørgelse. Ved afhentning af brevstemmer lørdag den 18. november 2017 i medfør af særaftalen med PostNord kan brevstemmerne dog samles i kasser, bundter eller lign., forudsat at det klart fremgår, at der er tale om brevstemmer.

10. Brevstemmeprotokoller

Kommunalbestyrelsen skal oprette og føre en protokol over de brevstemmer, som kommunalbestyrelsen modtager til de kommunale og regionale valg. Yderligere oplysninger om **brevstemmeprotokoller** findes i afsnit 8.7. i vejledningen om afholdelse af kommunale og regionale valg.

11. Opslag m.v. til afstemningen på valgdagen

Forud for den 10. oktober 2017 skal kommunen på sin hjemmeside og eventuelt ved annoncering i relevante medier gøre vælgerne bekendt med muligheden for at benytte hjælpemidler ved brevstemmeafgivningen og ved stemmeafgivningen på valgdagen.

På valgdagen skal der endvidere ved opslag på afstemningsstederne gives oplysning om muligheden for at benytte hjælpemidler. Opslagene kan f.eks. placeres ved indgangen og/eller ved valgbordet.

Med henblik på at kommunalbestyrelsen kan fremstille eller lade fremstille opslag til stemmerummet med vejledning til vælgeren om stemmeafgivningen, vedhæftes en tekst til denne vejledning (bilag 3). Endvidere vedhæftes teksten til opslag til stemmerummet om ombytning af stemmesedlen (bilag 4).

Øvrige opslag, skilte og etiketter m.v., der anvendes ved afstemningen på valgdagen og ved indpakning af stemmematerialet efter stemmeoptælling, må kommunalbestyrelsen ligeledes selv fremstille eller lade fremstille.

12. Yderligere meddelelser fra ministeriet om valget

Ministeriet vil ca. 3-4 dage før valgdagen fremsende en meddelelse til kommunalbestyrelsen om stemmemodtagere i udlandet og på havanlæg på dansk område m.v. (brevstemmeafgivning).

13. Yderligere spørgsmål

Ved yderligere spørgsmål til valgets gennemførelse henvises til vejledningen om afholdelse af de kommunale og regionale valg den 21. november 2017.

Økonomi- og Indenrigsministeriets valgenhed kan kontaktes på valg@oim.dk eller telefon 72 28 24 00.

Med venlig hilsen

Christine Boeskov
Valgkonsulent

27. september 2017

**VEJLEDNING TIL VÆLGERNE OM BREVSTEMMEAFGIVNING
i kommunerne (borgerservicecentre m.v.)
til de kommunale og regionale valg den 21. november 2017**

Ved de kommunale og regionale valg tirsdag den 21. november 2017 kan du brevstemme i enhver kommune i Danmark.

Sidste frist for at brevstemme er fredag den 17. november 2017.

Du kan stemme på en kandidatliste eller en bestemt kandidat, der stiller op til valget i den kommune og/eller den region, hvor du har fast bopæl, dvs. er bopælsregistreret i CPR. Hvis du stemmer personligt på en kandidat, kan det være en god idé også at skrive listebetegnelsen og/eller bogstavbetegnelsen for den kandidatliste, kandidaten stiller op for. Det regnes stadig som en personlig stemme.

Fra den 9. oktober 2017 eller snarest muligt derefter vil du kunne finde fortegnelser over de kandidatlistor og kandidater, der er opstillet til valget i de enkelte kommuner, på de steder i kommunerne, hvor du kan brevstemme, f.eks. borgerservicecentret. For regionsvalget vil du kunne finde de nævnte fortegnelser på borgerservicecentrene i de kommuner, der er beliggende i vedkommende region.

Hvis du ønsker at brevstemme i en anden kommune end din bopælskommune, skal du selv undersøge, hvilke kandidatlistor og eventuelt kandidater der er opstillet til valget i din kommune/region. Ved brevstemmeafgivning i en anden kommune, der ligger i samme region som din kommune, vil der dog være fremlagt fortegnelser over de kandidatlistor og kandidater, der er opstillet til valget i din region. Hvis du stemmer i en anden kommune end din bopælskommune, vil kommunen sende din brevstemme til din bopælskommune.

Du kan brevstemme igen, hvis du senere ønsker at ændre din stemme. Det er den sidst afgivne brevstemme, der tæller. Hvis du brevstemmer, kan du ikke møde op på valgdagen og stemme.

Du kan finde en vejledning om, hvordan man brevstemmer, på de små konvolutter til brevstemmesedlerne.

Vejledning om stemmeafgivning

Sæt X i afkrydsningsrubrikken til venstre for et partinavn eller et kandidatnavn.

Sæt kun ét X på stemmesedlen.

Du må ikke udfylde rubrikken med andet end et X. Så bliver din stemmeseddel ugyldig.

RIGTIGT

FORKERT

**Du kan få ombyttet din stemmeseddel,
hvis du kommer til at sætte
krydset forkert**